

HODNOCENÍ OBAVY Z UŽÍVÁNÍ ANGLICKÉHO JAZYKA U ČESKÝCH ŽÁKŮ VYŠŠÍHO SEKUNDÁRNÍHO STUPNĚ: ANALÝZA DLE TYPU ŠKOLY A GENDERU

ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE ANXIETY AMONG CZECH STUDENTS AT UPPER SECONDARY LEVEL: AN ANALYSIS BASED ON SCHOOL TYPE AND GENDER

Hana Voňková, Ondřej Papajoanu, Martin Boško

The Anchoring Center for Educational Research, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova, Praha

Abstrakt

Obava z užívání cizího jazyka je v oblasti učení se cizím jazykům velmi často zkoumaným afektivním faktorem. Dosavadní výzkum však prozatím nepřináší jednoznačné závěry o jejím vztahu k sociodemografickým proměnným. Zde analyzujeme rozdíly v hodnocení vlastní obavy z užívání anglického jazyka českými žáky (N = 3452) dle genderu a typu školy (gymnázia a SOŠ/SOU zaměřené na služby a na techniku). Výsledky ukazují vyšší míru obav u dívek než u chlapců a dále u žáků SOU se zaměřením na služby a gymnazistů. Na základě hodnocení ukotvujících vinět byly též identifikovány rozdíly v hodnoticích standardech mezi jednotlivými skupinami žáků. V dalších analýzách mohou být zahrnuty další kontextové proměnné týkající se doučování či socioekonomického statusu.

Klíčová slova: *obava, cizí jazyk, ukotvující viněty, čeští žáci, střední školy*

Abstract

L2 anxiety is one of the most researched affective factors in the field of L2 learning. However, so far there is no definite conclusion about its link to socio-demographic factors. We analyze differences in EFL anxiety reporting among Czech students (N = 3,452) based on gender and school type (grammar schools, service/technology focused vocational schools with Maturita/VET). Results show that females report higher anxiety than males, as do students of service VET vocational schools and grammar schools. Differences in evaluating standards among groups of students were also found using the evaluation of anchoring vignettes. Future research could include other background variables related to shadow education attendance or socioeconomic status.

Keywords: *anxiety, foreign language, anchoring vignettes, Czech students, upper secondary schools*

1 ÚVOD

Obava z užívání cizího jazyka je velmi často zkoumaná afektivní proměnná v oblasti učení se cizím jazykům (Papi & Khajavy, 2023) a výzkum dokládá její negativní vztah k výsledkům v testech (Teimouri et al., 2019). Výzkum však poskytuje nejednoznačné závěry o vztahu mezi obavou z užívání cizího jazyka a sociodemografickými proměnnými jako např. gender (Papi & Khajavy, 2023). Cílem příspěvku je analyzovat rozdíly v hodnocení obavy z užívání anglického jazyka u různých skupin českých žáků dle genderu a typu střední školy.

2 TEORIE

V literatuře je obava z užívání cizího jazyka často pojímána jako situačně specifický jev, který se u jedince objevuje konzistentně v určitých situacích (Teimouri et al., 2019). V dnešní době se objevuje celá řada konceptualizací obavy v oblasti učení se cizím jazykům, například se zaměřením na dílčí jazykové dovednosti (čtení, poslech aj.; Papi & Khajavy, 2023; Teimouri et al., 2019). Obava z užívání cizího jazyka je často měřena pomocí sebehodnoticích dotazníků (Teimouri et al., 2019). V literatuře jsou však diskutovány nepřesnosti spojené s rozdíly v užívání škál mezi respondenty, které se mohou v takovýchto datech objevovat (např. Vonkova et al., 2017). Jednou z metod, která byla navržena k adresování tohoto problému a přinesla slibné výsledky (např. Kyllonen & Bertling, 2013), je metoda ukotvujících vinět (Voňková, 2017). Její hlavní myšlenkou je, že respondenti vedle sebehodnoticích položek hodnotí i krátké příběhy (ukotvující viněty) zachycující různé úrovně sledovaného konceptu, což umožňuje identifikovat hodnotící standardy respondentů a následně korigovat jejich sebehodnocení (Voňková, 2017).

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Sběr dat probíhal v průběhu školního roku 2024/25 pomocí dotazníkového šetření a kompletní data za celý školní rok dodalo 3452 žáků 1. a 3. ročníků z pěti

typů středních škol: čtyřletých gymnázií, středních odborných škol (SOŠ) a středních odborných učilišť (SOU) se zaměřením na služby a na techniku. V rámci jednotlivých typů škol byl použit stratifikovaný náhodný výběr dle regionu (NUTS 2). Zde se zaměřujeme na data ze začátku školního roku. Dotazník zahrnoval čtyři sebehodnoticí položky měřící obavu při užívání angličtiny (např. *Když mluvím anglicky, jsem nervózní*) adaptované od Lamba (2012) a ukotvující viněty popisující tři hypotetické žáky s nízkou, střední a vysokou úrovní obavy. Na obě sady položek žáci odpovídali na čtyřbodové Likertově škále (vyšší míra souhlasu = vyšší míra obavy). Ze sociodemografických proměnných využíváme informace o genderu a typu školy.

4 VÝSLEDKY / OČEKÁVANÉ VÝSLEDKY

Dívky vykazovaly signifikantně vyšší obavu z užívání angličtiny než chlapci ($p < 0,001$, Cohenovo $d > 0,5$ pro každou ze čtyř sebehodnoticích položek). Dále se žáci z různých typů škol lišili v míře uváděné obavy z užívání angličtiny (ANOVA $p < 0,001$, $\eta^2 > 0,02$). Nejvyšší míru obavy uváděli žáci SOU se zaměřením na služby a gymnazisté; nejnižší míru obavy uváděli žáci SOU a SOŠ se zaměřením na techniku. Skupiny žáků se též lišily v hodnoticích standardech identifikovaných pomocí ukotvujících vinět popisujících různé úrovně obavy hypotetických žáků. Rozdíly byly nalezeny například dle typu školy (ANOVA $p < 0,001$, $\eta^2 > 0,05$). Například gymnazisté a žáci SOU se zaměřením na služby hodnotili míru obav silněji u hypotetických žáků popsanych ve vinětách, které modelovaly střední a vysokou úroveň obavy, než žáci jiných typů škol.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

V příspěvku jsme se zaměřili na hodnocení obavy z užívání angličtiny u různých skupin českých žáků dle genderu a typu střední školy. Dívky ve sledovaném vzorku uvádějí vyšší obavu z užívání angličtiny než chlapci a to napříč všemi čtyřmi analyzovanými sebehodnoticími položkami. Vyšší obavu z užívání angličtiny též uvádějí gymnazisté a žáci SOU se zaměřením na služby, což může souviset s vyššími nároky na angličtinu v těchto typech škol. Žáci se lišili v hodnocení ukotvujících vinět popisujících různé úrovně obavy, což poukazuje na to, že se jejich hodnoticí standardy při posuzování míry obavy liší. Tato studie

prezentuje první výsledky, které budou rozšířeny o analýzy longitudinálních dat a též o analýzu s dalšími kontextovými proměnnými.

PODĚKOVÁNÍ

Příspěvek vznikl v rámci řešení projektu GAČR EFLDEV-CZ s plným názvem *Vývoj motivace k učení se anglickému jazyku u českých žáků z různých typů škol na úrovni vyššího sekundárního vzdělávání (24-10968S)*.

6 LITERATURA

- Kyllonen, P. C., & Bertling, J. (2013). Innovative questionnaire assessment methods to increase cross-country comparability. In L. Rutkowski, M. von Davier, & D. Rutkowski (Eds.), *A handbook of international large-scale assessment data analysis: Background, technical issues, and methods of data analysis* (s. 277–285). Chapman and Hall/CRC Press.
- Lamb, M. (2012). A self system perspective on young adolescents' motivation to learn English in urban and rural settings. *Language Learning*, 62(4), 997–1023. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9922.2012.00719.x>
- Papi, M., & Khajavy, H. (2023). Second language anxiety: Construct, effects, and sources. *Annual Review of Applied Linguistics*, 43, 127–139. <https://doi.org/10.1017/S0267190523000028>
- Teimouri, Y., Goetze, J., & Plonsky, L. (2019). Second language anxiety and achievement: A meta-analysis. *Studies in Second Language Acquisition*, 41(2), 363–387. <https://doi.org/10.1017/S0272263118000311>
- Voňková, H. (2017). *Metoda ukotvujících vinět a její využití v pedagogickém výzkumu*. Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta.
- Vonkova, H., Bendl, S., & Papajoanu, O. (2017). How students report dishonest behavior in school: Self-assessment and anchoring vignettes. *The Journal of Experimental Education*, 85(1), 36–53. <https://doi.org/10.1080/00220973.2015.1094438>